

Kovács Tamás: A Honvédelmi Minisztérium „T” szervének létrejötte és működése

Avagy elhárítás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig

Nemzeti Közszerológati Egyetem, Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020

LIPPAI Zsolt¹

Az állam egyik alapfeladata a rend mint nélkülözhetetlen emberi igény biztosítása, azon – a rendészetet is létrehozó – tény, hogy az emberek rendet igényelnek.² A rendésztudomány egyik legnagyobb hazai gondolkodója, Concha Győző szavaival „a rend alatt a közfelfogás szerint több külön dolognak, lénynek, erőnek oly összefüggése értetik a melynél fogva az ily összefüggésben lévők helyöket, működésöket az egészre tekintet nélkül meg nem változtathatják”.³ Tomcsányi Móric írásában viszont a rend a világ különböző alkotóelemeinek, tényezőinek elhelyezkedése, összefüggése, céljának megfelelő érvényesülése, illetőleg ezek „sztatikai” és „dinamikai” állapota,⁴ ugyanakkor Angyal Pál rendről vallott felfogásában: „A rend abszolút fogalom, vagy megvan, vagy hiányzik.”⁵

A rend, amely hiányzik gondolat visszhangzik Kovács Tamás – a Nemzeti Közszerológati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet gondozásában 2020-ban megjelent – hiánypótló kismonográfiájában. A nem „Csak szerológati használatra” íródott 124 oldalon, 8 memoár és napló, 10 dokumentumkötet, 44 monográfia és tanulmánykötet, 29 tanulmány, 5 kézirat, számos levéltári forrás és jogi norma, sokak által csak kevésbé ismert tartalma került páratlan rendezési, kutatói egységbe. Annak leíró, egyszerre olvasmányos, mégis objektív gondolatai tanulmányozása során elfogott az érzés, hogy nem egy rendésztörténeiszet, hanem egyenesen a történések

¹ Rendőr alezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendésztudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendésztudományi Doktori Iskola, e-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu

² Robert Mohl: *Die Polizei-Wissenschaft nach den Grundsätzen des Rechtsstaates*. Tübingen, H. Laupp, 1866. 11.

³ Concha Győző: *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Székfoglaló értekezés. (Olvastatott a M. Tud. Akadémia II. osztályának 1901. április 15-én tartott ülésén). Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1901. 1–2.

⁴ Tomcsányi Móric: *Rendészet, közigazgatás, bírói jogvédelem*. Értekezések a philosophiai és társadalmi tudományok köréből (3. 7). Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1929. 1.

⁵ Angyal Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. 4. kötet: Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. III. t-c*. Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T., 1928. 19.

valamely még élő szemtanúját hallgatom, aki 9 fejezetben, naplószerűen vezet végig a történelem eme viharos időszakának történésein.

Az 1918 ősze és 1922 nyara közötti időszakban vagyunk, a hely pedig az első nagy háborút követő kedvezőtlen nemzetközi és antiszemitizmustól fűtött zavaros belpolitikai helyzet zilálta, Trianon árnyékával küzdő Magyarország. A vizsgált szervezet pedig a híres és hírhedt „T” osztály, illetőleg annak létrejötte, működése és megszüntetése. Továbbá az a fundamentális döntés, amely szerint minden kémkedéssel és belső stabilitással, államrend védelmével összefüggő kérdés – amit akkoriban igencsak tágan és szerteágazóan értelmeztek – a Honvédelmi Minisztérium feladata.

A szerző tapasztalt időutazó-idegenvezetőként, jól olvasható, gördülékeny, ámde tárgyilagos egyszerűséggel mutatja be a módfelett összetett korszellemet, bravúros könnyedséggel teszi kézzelfogható valósággá a majd száz évvel ezelőtti, a háború befejezését követő „naiv hurraóptimizmust”, gróf Tisza István meggyilkolását, a politikai tényezővé vált Katonatanácsot, a szélsőjobboldali szerveződések erősödését, a zsidó- és kommunistaellenességet, az ellenséges kémtevékenységek felderítésére vonatkozó, fokozódó igény megjelenését. Korabeli dokumentumok eredeti formátumú idézésével, 258 lábjegyzet, elképesztő mennyiségű évszám és – a történelmünket formáló – személy megjelölésével világít rá a korszak meghatározó történéseire, magyarázatot keresve azok hátterében megbúvó igazságokra.

Szerettem volna egy-egy különösen érdekes vagy informatív részt kiragadni. Beszélni a monográfiában részleteiben is megjelenített Vörös Órségről, Politikai Nyomozó Osztályról, a rendőrségen és a Belügyminisztériumon belül lefolytatott „a kollégák megértéséről, mintsem a feltétlen bosszúról” szóló vizsgálatokról, a vélt vagy valós bizonyítékokon alapuló perekéről. A Tanácsköztársaság utáni ellenségkép kereséséről, a Politikai Hírszerző Osztály működéséről, Horthy Miklós ellentenger-nagyról, vagy éppen a szegedi, majd budapesti, újjáalakított vagy inkább újraszervezett Belügyminisztériumról. A francia és román befolyásról, a kémelhárítás „defenzív” mivoltáról, az „Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezetéről”, vagy talán a „Házvédelmi rendszer kiépítéséről” a rendszert átható állami cenzúráról, a hadsereggel való szoros belügyi, kormányzati együttműködésről. Bevallom, nem mertem megtenni, mert a könyv egységet alkot, azt megbontani és egyes elemeit elemezni alapvető oktalanság látszatát keltette volna.

A könyv okozta információbőség zavarában ugyanakkor mégis veszem a bátorságot és utalok a „Tájékoztató Szolgálat”, vagy más forrásokban „Tájékoztató Osztály” állománya, a „T” nyomozókkal szembeni „kifogástalan szolgálati és magatartás” elvárására, azok szinte sérthetetlen intézkedéseire, illetőleg az általuk elkövetett visszaélések által kiváltott társadalmi és politikai elégedetlenségre. A keleti frontról, a hadifogságból hazatérő/hazahozott – politikai tőkét és egyben propagandalehetőséget jelentő – hadifoglyokra mint legfontosabb hírforrásokra és legnagyobb nemzetbiztonsági kockázatot jelentő tényezőkre. A leszerelő-táborokra, a kihallgatások szabályozott jegyzőkönyvi rendjére, a jelentésekre

és a jelentőkre, az általános társadalmi bizalmatlanságra, esetleg a „T” osztály megszűnéséhez vezető okokra.

August Comte szerint „az ember egy tudományt csak akkor ismer meg teljesen, ha történelmét ismeri”,⁶ továbbá Henri Buisson gondolatait is figyelembe véve a haladás új formái felé való törekvés során az emberiség folyamatosan szerzi meg a tökéletesebb eljárás új lehetőségeit, hogy azt az adott pillanatban a régi eljárás helyébe léptesse. A haladás azonban soha sem hirtelen lép életbe, hanem a fejlődés során lépésről lépésre, amikor az élet, a munka és az eljárás új erői megegyeznek és összeilleszkednek egymással. A ma megértésének, a holnap tervezésének alapjai pedig a múltban gyökereznek, így a fenti gondolatok bővebb kifejtését meghagynom a szerzőnek, értő olvasását pedig valamennyi történelemszerető, hazánk múltja iránt érdeklődő olvasónak.

IRODALOMJEGYZÉK

- Angyal Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. 4. kötet: Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. III. t-c.* Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T., 1928.
- Buisson, Henri: *A rendőrség története.* Eredeti cím: *La police Et Son Historie* Nouvelles Editions Latines 1. rue Palatine, Paris VI.e. 1958. Fordította: BM Tanulmányi és Módszertani Osztály, 1960.
- Concha Győző: *A rendőrség természete és állása szabad államban.* Székfoglaló értekezés. (Olvastott a M. Tud. Akadémia II. osztályának 1901. április 15-én tartott ülésén). Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1901.
- Kovács Tamás: *A Honvédelmi Minisztérium „T” szervének létrejötte és működése: avagy elhárítás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig.* Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020.
- Mohl, Robert: *Die Polizeiwissenschaft nach den Grundsätzen des Rechtsstaates.* Tübingen, H. Laupp, 1866.
- Tomcsányi Móric: *Rendészet, közigazgatás, bírói jogvédelem.* Értekezések a philosophiai és társadalmi tudományok köréből (3. 7). Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1929.

⁶ Idézi Henri Buisson: *A rendőrség története.* Eredeti cím: *La police Et Son Historie.* Nouvelles Editions Latines 1. rue Palatine, Paris VI.e. 1958. Fordította: BM Tanulmányi és Módszertani Osztály, 1960. 6.